

BACH – COLLEGIUM PRAHA

Kostel sv. Šimona a Judy
Dušní ul., Praha 1 – Staré město

Pondělí 24. listopadu 2014
v 19.30 hodin

KONCERT č. M24

Vzhůru, hlas nás volá !

Sólisté

Stanislava Mihalcová – soprán
Tomáš Lajtkep – tenor
Jaromír Nosek – bas

Petr Čech – varhany, varhanní continuo

KOMORNÍ SBOR a ORCHESTR
BACH-COLLEGIA PRAHA

Dirigent
Jiří Mátl

PROGRAM:

Johann Sebastian Bach

(1685 – 1750)

Sinfonia

pro sólové varhany a orchestr, z kantáty BWV 145

Johann Bach

(1604 – 1673)

Unser Leben ist ein Schatten

moteto pro dva sbory a basso continuo

--- přestávka ---

Johann Sebastian Bach

(1685 – 1750)

Chorálová předehra

"Wachet auf, ruft uns die Stimme"

pro varhany, BWV 645

Wachet auf, ruft uns die Stimme

kantáta pro sóla, sbor, orchestr a varhany, BWV 140

I. Sbor:

Wachet auf, ruft uns die Stimme

II. Recitativ – tenor

Er kommt, er kommt

III. Árie (duet) – soprán, bas

Wenn kommst du, mein Heil?

IV. Chorál – tenor

Zion hört die Wächter singen

V. Recitativ – bas

So geh herein zu mir

VI. Árie (duet) – soprán, bas

Mein Freund ist mein

VII. Chorál

Gloria sei dir gesungen

Dnešní koncert věnovaný Bachově rodině zahájí **Sinfonia Johanna Sebastiana Bacha** (1685 – 1750), která tvoří samostatnou orchestrální předebru v kantátě *Wir müssen durch viel Trübsal* (BWV 146). Bach v ní použil první větu svého Koncertu d-moll pro cembalo a orchestr (BWV 1052), avšak cembalový part svěřil varhanům. Smyčcový doprovod zesílil přikomponováním dvou hobojů a fagotu. Vznikl tak mohutný proud hudby, ve kterém se střídají brilantní varhanní sólové pasáže se zvukem celého orchestrálního tělesa.

Johann Bach (1604 – 1673), městskej trubač a varhaník, byl zakladatelem erfurtské větve bachovské rodiny. Jeho dvousborové moteto **Unser Leben ist ein Schatten** - *Náš život je jen pozemským stínem*, vzniklo v hrozných dobách vše zničující třicetileté války. Skladba patří do oblasti tradičních německých dvousborových motet, střídajících v řadě krátkých oddílů různé zvukové malby a vytvářejících zárodky ku vzniku duchovních kantát. Tehdejší nekončící válečné útrapy a nejistota životních osudů na nás zavane při slovech „*Ach wie flüchtig, ach wie nichtig ist der Menschen Leben... – Ach, jak pomíjivým a nicotným je lidský život. Jako mlha se hned objeví a hned zase zmizí. Jen se podívejte...*“. Křesťanská víra byla jediným světlým bodem tehdejšího života a neznámý libretista ji vložil do závěrečné sloky moteta: „*Ach, Herr, lehr uns bedenken wohl... – Pane nauč nás pochopit, že jsme všichni smrtelní! My všichni zde, všichni bez výjimky, musíme odtud, ať učený, bohatý, mladý, starý či krásný. Kdo však v tebe věří, bude žít i kdyby zemřel*“. Skladba tedy vyjadřuje prostou evangelijní představu věčného blaženého života, ale nepřináší známý princip zklidnění, který nalezneme až a jenom v kantátách Johanna Sebastiana Bacha.

Druhou částí dnešního koncertu se bude v různých podobách prolínat chorálová melodie **Wachet auf, ruft uns die Stimme**. Stejnomenou kantátu, která toto téma zpracovává, zkomponoval Johann Sebastian Bach v Lipsku roku 1731. Premiéru měla 25. listopadu, tedy dnešní koncert má tato výjimečná skladba ke svým 283. narozeninám. Kantáta je určena pro 27. neděli po svátku nejsvětější trojice, kdy se v Bachově době četlo podobenství o deseti družičkách, zachycené evangelistou Matoušem (25, 1-13):

Tehdy bude království nebeské, jako když deset družiček vzalo lampy a vyšlo naproti ženichovi. Pět z nich bylo pošetilých a pět rozumných. Pošetilé vzaly lampy, ale nevezly si s sebou olej. Rozumné si vzaly s lampami i olej v nádobkách. Když ženich nepřicházel, na všechny přišla ospalost a usnulý. Uprostřed noci se rozlehl křik: "Ženich je tu, jděte mu naproti!" Všechny družičky procitly a dávaly do pořádku své

*lampy. Tu řekly ty pošetile rozumným: "Dejte nám trochu oleje, naše lampy dohasínají!" Ale rozumné odpověděly: "Nemůžeme, nedostávalo by se nám ani vám. Jděte raději ke kupcům a kupte si!" Ale zatímco šly kupovat, přišel ženich, a které byly připraveny, vešly s ním na svatbu; a dveře byly zavřeny. Potom přišly i ty ostatní družičky a prosily: "Pane, pane, otevři nám!" Ale on odpověděl: "Amen, pravím vám, neznám vás." - Evangelista Matouš pak k podobenství dodal: *Bděte tedy, protože neznáte den ani hodinu.* Toto podobenství a především jeho poslední myšlenka, vyzývající ku stále bdělosti nad svým počínáním a připravenosti vydat účet ze svého života, je hlavním tématem dnes uváděné kantáty: *Wachet auf, ruft uns die Stimme - Probuďte se, volá nás hlas.**

Libreto kantáty navazuje na evangelijní podobenství velmi citově laděným komentářem. V něm se odvíjí dialog mezi Duší, personifikovanou sopránem, a Kristem. Inspirací k němu byly některé verše Písně Šalamounovy. V kantátě je Kristus ve shodě s evangeliem nazýván Ženichem. Bach tuto pěveckou roli světil sólovému basu. Povšimněme si dobře všech dialogových částí kantáty - z nich můžeme velmi dobře vytušit hloubku citu, který Bach, jako hluboce věřící člověk, věnoval nejen Bohu, ale - a to je dnes zvlášť vzácné - i své ženě a celé své rodině.

Celou kantátou se prolíná, jak už jsme zmínili, melodie i text velmi známého stejnojmenného chorálu skladatele Philippa Nicolaiho. Poprvé se s ní setkáváme v úvodní chorálové větě kantáty, kde je svěřena sborovému sopránu. Překrásný a slavnostně znějící chorál je kolorován pohyblivostí ostatních sborových hlasů, které dodávají tomuto celku neobyčejnou šíři a plasticitu. Vzdor tomu však již z prvních taktů orchestrální přehry a z orchestrálních mezihér vycítíme lyrický charakter kantáty. Od počátku v ní převládá citovost nad slavnostností. Po vstupní větě počne první část dialogového textu. Úvod k ní přinese tenor, který recitativní formou volá: *On přichází! Ženich přichází! Vy dcery siónské, probuďte se a dodejte si odvahu přijmout ženicha! Hle, zde již přichází!* Vlastní dialog je vkomponován do duetu sopránu a basu. Oba sólové hlasy doprovázejí koncertantně vedené sólové housle a continuo. Lyricky roztoužené vzdechy Duše, která volá *Kdy přijdeš má spáso?* jsou následovány odpovědí ženicha - Krista: *Přijdu, jsem Tvůj!* Bach tu rozvinul širokou paletu citových poloh, které stojí za to, aby je posluchač vzal za své.

Další věta přináší překvapivou změnu. Bach velmi energicky přerušil lyriku milostného duetu a do skladby vložil chorálovou větu. Její noblesní orchestrální úvod nás naráz vrací do duchovního světa, zvláště v okamžiku, kdy nad pohyblivou melodií unisono vedených houslí a viol zazní další věta Nicolaiho chorálu. Nyní je svěřena sborovému

tenoru. Nenechme si ji ujít, neboť patří k vrcholům Bachovy tvorby. Svatotomášský kantor si toho byl zřejmě vědom a celou chorálovou větu později zpracoval ve formě varhanní chorálové přehry *Wachet auf, ruft uns die Stimme!* (BWV 645). Skladba se stala velmi oblíbenou součástí varhanních koncertů. Dnes ji uslyšíme před vlastní kantátou provedenou na kůrové varhany kostela sv. Šimona a Judy. Povšimněme si oč bohatší výraz je uložen ve vokální verzi této skladby.

Druhou část dialogového textu zahajuje Kristus recitativním zvoláním: *Nuže přijď ke mně, ty má vyvolená nevěsto! Tebe chci jako pečeť přitisknout na své ramię a potěšit tvůj zarmoucený zrak. Zapomeň již na bolesti a úzkosti, které jsi musela vytrpět!* Radost z tohoto závěru, radost z toho, že duše najde věčný mír a pokoj u Ježíše Krista, zní z každého tónu předposlední věty. Sólový hobo, koncertantně vedený nad pohyblivým continuum, je prokládán radostným duetem sopránu a basu, hovořícím o naplněné lásce: *Můj přítel patří mně a lásku již nemůže nic rozloučit! Chci se s Tebou v nebesích kochat růžemi. Tam bude plnost radosti, tam bude věčná blaženost...*

Kantátu zakončuje chorál, v němž naposledy, nyní s úderností celého reprodukčního tělesa, zazní poslední sloka Nicolaiho písně. Touto hudbou plnou naděje vyprovází Bach své posluchače do dalšího týdne všedních lidských starostí: *Budiž Ti zapěna sláva lidskými i andělskými jazyky. Budiž Ti zahrána harfami a cimbály. Žádné oko nevidělo a žádné ucho neslyšelo takovou radost. Nad tím se budeme veselit navěky!*

Zveme Vás na náš tradiční vánoční koncert:

Jakub Jan Ryba

Česká mše vánoční „Hej mistře...“

Čtvrtek 25. 12. 2014 v 16.00

Kostel sv. Václava, Nám. 14. října, Praha 5

www.bachcollegium.cz

Kostel sv. Šimona a Judy
Dušní, Praha 1 - Staré město

Pondělí 24. listopadu 2014
v 19.30 hodin